

безпосередньої протидії терористичним загрозам життю і здоров'ю громадян України, установ та об'єктам державної власності України в разі залучення розвідувальних органів України до участі в антитерористичних операціях за межами України.

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, державну політику в сфері державної митної справи, здійснює контрольні-дозвільні процедури з переміщення товарів (вантажів) у районі проведення антитерористичної операції, вживає заходів для виявлення, аналізу та перевірки фінансових операцій, які можуть бути пов'язані з фінансуванням тероризму, здійснює інші заходи із запобігання та припинення злочинів у сфері оподаткування, митній та бюджетній сферах, злочинів, пов'язаних із відмиванням, легалізацією, розкраданням коштів та іншими незаконними фінансовими операціями.

4.2. Взаємодія суб'єктів боротьби з тероризмом

Вимога про взаємодію суб'єктів боротьби з тероризмом закріплена в нормативно-правових актах, зокрема, відповідно до ст. 8 Закону України «Про боротьбу з тероризмом», суб'єкти, які безпосередньо здійснюють боротьбу з тероризмом, зобов'язані:

- 1) взаємодіяти з метою припинення злочинної діяльності осіб, причетних до тероризму, в тому числі міжнародного, фінансування, підтримки чи вчинення терористичних актів та злочинів, які скоєні з терористичною метою;
- 2) здійснювати обмін інформацією щодо:
 - заволодіння чи виникнення загрози заволодіння терористичними групами (терористичними організаціями) зброєю, вибуховими речовинами, іншими засобами масового ураження;
 - перетинання державного кордону України її громадянами, іноземцями та особами без громадянства з метою вчинення терористичних актів;
 - виявлених у пасажирів проїзних документів, що дають право на проїзд у транспортних засобах міжміського та міжнародного сполучення, з ознаками підроблення;

– використання чи загрози використання терористами, терористичними групами чи терористичними організаціями засобів зв'язку та комунікаційних технологій;

3) сприяти забезпеченню ефективного прикордонного контролю, контролю за видачею документів, що посвідчують особу, та проїзних документів з метою запобігання їх фальсифікації, підробленню або незаконному використанню;

4) запобігати діям або пересуванню терористів, терористичних груп чи терористичних організацій, а також осіб, які підозрюються у вчиненні терористичних актів або причетності до міжнародних терористичних груп чи організацій;

5) припиняти спроби іноземців, щодо яких є дані про їх причетність до міжнародних терористичних груп чи організацій, здійснювати транзитний проїзд через територію України.

Згідно з п. 5 ст. 7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», на підрозділи, які реалізують оперативно-розшукову діяльність, покладається обов'язок здійснювати взаємодію між собою та з іншими правоохоронними органами, в тому числі відповідними органами іноземних держав та міжнародних антитерористичних організацій, з метою швидкого й повного попередження, виявлення та припинення злочинів. Зважаючи на положення цієї статті, окреслимо коло суб'єктів взаємодії в ході проведення оперативно-розшукової діяльності в районі операції Об'єднаних сил з метою відновлення територіальної цілісності України у межах міжнародно визнаного державного кордону та відсічі збройній агресії Російської Федерації, а саме відбувається взаємодія між оперативно-розшуковими підрозділами суб'єктів боротьби з тероризмом, зазначених у ст. 5 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», Служби безпеки України, Національної поліції, Державного бюро розслідувань, Служби зовнішньої розвідки України, Управління державної охорони, органів доходів і зборів, слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України, розвідувального органу Міністерства оборони України.

Взаємодію суб'єктів боротьби з тероризмом під час проведення ООС можна охарактеризувати як спільну й узгоджену діяльність уповноважених суб'єктів, що здійснюється на сформованій

правовій основі, та яка спрямована на реалізацію завдань із виявлення, запобігання, розслідування, кримінального переслідування, припинення прихованих та відкритих злочинних посягань на національну безпеку за допомогою закріплених у нормах права правових засобів здійснення цієї діяльності. Порядок взаємодії між військовими формуваннями та іншими органами, які діють у межах своєї компетенції в районі ООС, визначено спільними розпорядчими документами Генерального прокурора, Міністра внутрішніх справ України, Голови Державної прикордонної служби України, Голови Служби безпеки України, Міністра оборони України та керівника антитерористичного центру при Службі безпеки України. Їх положеннями врегульовано багато питань, які виникають у щоденній діяльності військових формувань, зокрема тих, що мають статус правоохоронного органу.

При взаємодії підрозділів суб'єктів боротьби з тероризмом на території проведення ООС характерним є:

- налагоджений взаємозв'язок, обмін інформацією та узгодженість дій між підрозділами;
- реалізація в умовах виконання заходів із забезпечення національної безпеки, відсічі збройної агресії Російської Федерації у Донецькій і Луганській областях;
- рішення про взаємодію приймається на основі чинного законодавства, наказів Командувача Об'єднаних Сил, рішень вищого керівництва за підпорядкуванням та реальної обстановки;
- узгодження дій щодо виявлення ознак злочинної діяльності, зокрема, пов'язаної з посяганням на державний суверенітет України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях.

Для оптимізації взаємодії суб'єктів боротьби з тероризмом під час виконання службово-бойових завдань в умовах операції Об'єднаних сил потрібно:

- визначення критеріїв оцінювання ефективності спільної діяльності;
- забезпечення інформаційного обслуговування діяльності системи боротьби з тероризмом;
- налагодження тісних і внутрішніх, і міжвідомчих зв'язків;
- обговорення результатів взаємодії на міжвідомчих нарадах;

- використання інноваційних комунікативних форм і технологій налагодження взаємодії;
- підвищення професійної майстерності представників підрозділів суб'єктів боротьби з тероризмом тощо⁴⁶⁹.

Інформаційне забезпечення діяльності суб'єктів боротьби з тероризмом – це насамперед цілеспрямована діяльність, яка спирається на правові, організаційні, технічні і методичні передумови щодо збирання, опрацювання, зберігання і створення умов для використання інформації, необхідної для ефективного функціонування цієї системи.

Успішне провадження антитерористичної діяльності неможливе без добре налагодженої співпраці суб'єктів, які залучаються до її проведення. Визначальними засадами для організації та здійснення взаємодії суб'єктів боротьби з тероризмом є чітке розуміння задуму, змісту завдань антитерористичних заходів і шляхів їх виконання; спільне розроблення основоположних документів і своєчасний контроль за виконанням їх вимог.

Загалом така взаємодія полягає передусім у тому, що вона дає змогу комплексно, оперативно й ефективно використовувати наявні сили, засоби й можливості різних відомств, органів, служб і підрозділів з урахуванням їх специфіки та компетенції. Належна їй організація забезпечує успішне виконання завдань, визначених чинним законодавством, певним колом відповідних суб'єктів. Реалізація вказаних завдань, своєю чергою, потребує належного інформаційного забезпечення. Саме інформація та чітка взаємодія є основою забезпечення ефективності проведення антитерористичних заходів⁴⁷⁰.

Для забезпечення взаємодії суб'єктів боротьби з тероризмом під час антитерористичних заходів інформація повинна відповідати таким вимогам: точності, періодичності, своєчасності, повноти, корисності, доступності. Точність означає, що повідомлення повинні мати однозначний зміст і не припускати різних тлумачень.

⁴⁶⁹ Форноляк В. М. Окремі аспекти взаємодії суб'єктів боротьби з тероризмом під час проведення операції Об'єднаних сил. *Інформаційна безпека людини, суспільства, держави*. 2019. № 1. С. 151–152.

⁴⁷⁰ Форноляк В. М. Інформаційно-правові аспекти взаємодії суб'єктів боротьби з тероризмом. *Інформаційна безпека людини, суспільства, держави*. 2018. № 1. С. 59.

Періодичність вимагає своєчасного періодичного надходження інформації у відповідний структурний підрозділ чи до конкретного співробітника. Водночас інформація повинна надходити раніше, ніж зміниться ситуація, яку вона описує, інакше вона втрачає своє значення.

Повнота означає, що кількість інформації повинна бути достатньою для оцінювання ситуації і прийняття рішення на певному рівні в управлінні.

Корисність вимагає, щоб інформація не містила даних, які непотрібні для вирішення проблем управління.

Доступність полягає в тому, щоб інформація подавалася в такому вигляді, який не потребує додаткової переробки та не утруднює процес прийняття рішення.

Зокрема, в системі взаємодії суб'єктів боротьби з тероризмом можна виокремити дві інформаційно-комунікативні системи:

- внутрішні комунікації, що забезпечують взаємодію суб'єктів різних рівнів відомства, управлінь, підрозділів, керівництва, співробітників шляхом налагодження комунікаційних каналів у процесі контактів, обміну документацією, функціонування електронних засобів зв'язку тощо;

- зовнішні комунікації, які забезпечують взаємодію:

- а) суб'єктів боротьби з тероризмом між собою (Служба безпеки України, яка є головним органом у загальнодержавній системі боротьби з терористичною діяльністю, Міністерство внутрішніх справ України, Міністерство оборони України, центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику в сфері цивільного захисту, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику в сфері захисту державного кордону, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань, Управління державної охорони України);

- б) з суб'єктами, які у разі необхідності залучаються до участі у здійсненні заходів, пов'язаних з попередженням, виявленням і припиненням терористичної діяльності: Міністерство закордонних справ, Служба зовнішньої розвідки України, Міністерство інфраструктури, Державна податкова адміністрація, Міністерство охорони здоров'я, Міністерство енергетики та вугільної промисловості, Державна митна служба;

в) з центральними та місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями незалежно від підпорядкованості і форми власності, їх посадовими особами, а також громадяни за їх згодою, які за рішенням керівництва антитерористичної операції можуть бути залучені до участі в антитерористичних операціях;

г) з антитерористичними організаціями: Антитерористичний центр держав-учасниць СНД, Антитерористичні структури ГУАМ, Антитерористичні структури Європейського Союзу, НАТО, ОБСЄ, ООН (в рамках міжнародного співробітництва).

Правове забезпечення взаємодії суб'єктів боротьби з тероризмом передбачає всебічне використання засобів і форм співробітництва з метою підвищення ефективності протидії тероризму (зокрема, опрацювання нормативних актів, що регулюють функціональні і правові відносини у процесі задоволення інформаційно-комунікативних потреб співробітників, які є представниками суб'єктів боротьби з тероризмом, сукупність правових норм, втілених у внутрішні документи); державне регулювання їх діяльності.

4.3. Принципи протидії тероризму

Відповідно до ст. 3 ЗУ «Про боротьбу з тероризмом», боротьба з тероризмом ґрунтується на принципах:

- законності та неухильного додержання прав і свобод людини і громадянина;
- комплексного використання з цією метою правових, політичних, соціально-економічних, інформаційно-пропагандистських та інших можливостей; пріоритетності попереджувальних заходів;
- невідворотності покарання за участь у терористичній діяльності;
- пріоритетності захисту життя і прав осіб, які наражаються на небезпеку внаслідок терористичної діяльності;
- поєднання гласних і негласних методів боротьби з тероризмом;

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
Тема 1. ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕРОРИЗМУ. ЗАПОБІГАННЯ ТЕРОРИЗМУ НА МІЖНАРОДНОМУ РІВНІ.....	7
1.1. Стан дослідження тероризму як суспільно небезпечного явища та напрямів протидії йому.....	7
1.2. Зміст та обсяг поняття тероризму.....	38
1.3. Становлення та розвиток відповідальності за злочини терористичного характеру в кримінальному законодавстві.....	65
1.4. Правові основи протидії тероризму на міжнародному рівні.....	93
1.5. Запобігання тероризму в кримінальному законодавстві зарубіжних держав.....	115
Питання для самоконтролю.....	133
Література до теми.....	135
Тема 2. КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ЗАСОБИ ПРОТИДІЇ ТЕРОРИЗМУ.....	138
2.1. Система норм про злочини терористичного характеру в КК України.....	138
2.2. Кримінально-правова характеристика злочинів терористичного характеру за КК України.....	160
2.3. Розмежування складів злочинів терористичного характеру з суміжними посяганнями.....	183
2.4. Система заходів кримінально-правового характеру, спрямованих на протидію тероризму.....	202
2.4.1. «Кримінально-правовий вплив» та «заходи кримінально-правового характеру»: співвідношення понять.....	203
2.4.2. Класифікація заходів кримінально-правового характеру в науці кримінального права.....	209
2.4.3. Основні заходи кримінально-правового характеру, передбачені КК України, за вчинення злочинів терористичного характеру.....	217
2.4.4. Інші заходи кримінально-правового характеру, які можуть застосовуватися за вчинення злочинів терористичного характеру.....	227
2.4.5. Спеціальні види звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення злочинів терористичного характеру.....	235
2.5. Реалізація заходів кримінально-правового характеру, спрямованих на протидію тероризму.....	246
2.5.1. Реалізація основних заходів кримінально-правового характеру щодо протидії тероризму.....	248

2.5.2. Реалізація інших заходів кримінально-правового характеру, спрямованих на протидію тероризму.....	254
2.5.3. Реалізація звільнення від кримінальної відповідальності за злочини терористичної спрямованості.....	257
Питання для самоконтролю.....	260
Література до теми.....	263
Тема 3. КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТЕРОРИЗМУ.....	267
3.1. Тероризм як вид злочинності: кримінологічний аналіз.....	267
3.2. Кримінологічний портрет особи злочинця-терориста.....	284
3.3. Детермінанти злочинності терористичного характеру на сучасному етапі.....	306
Питання для самоконтролю.....	320
Література до теми.....	320
Тема 4. ПРОТИДІЯ ТЕРОРИЗМУ ЗА ДОПОМОГОЮ НЕГЛАСНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПРАВОПОРЯДКУ.....	322
4.1. Суб'єкти, що здійснюють діяльність у сфері боротьби з тероризмом, та їх повноваження.....	322
4.2. Взаємодія суб'єктів боротьби з тероризмом.....	341
4.3. Принципи протидії тероризму.....	346
4.4. Протидія тероризму на тимчасово окупованих територіях.....	350
4.5. Співвідношення оперативно-розшукової, розвідувальної та контррозвідувальної діяльності у сфері боротьби з тероризмом та підрозділи, які здійснюють цю діяльність.....	369
4.6. Спеціально-технічне забезпечення протидії тероризму.....	377
4.7. Використання результатів оперативно-розшукової діяльності у кримінальному провадженні щодо злочинів терористичної спрямованості.....	385
Питання для самоконтролю.....	390
Література до теми.....	390
Тема 5. МЕТОДИКА РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ ТЕРОРИСТИЧНОГО ХАРАКТЕРУ.....	393
5.1. Система наукових рекомендацій методики розслідування злочинів терористичного характеру. Криміналістична характеристика злочинів терористичного характеру. Криміналістична характеристика способів вчинення злочинів терористичного характеру.....	393
5.2. Особливості тактики огляду місця події при розслідуванні злочинів терористичного характеру. Початковий етап розслідування злочинів терористичного характеру. Завершальний етап розслідування злочинів терористичного характеру.....	410
Питання для самоконтролю.....	429
Література до теми.....	429

УДК 343.326
О-64

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет
Вченою радою Львівського державного університету внутрішніх справ
(протокол від 24 грудня 2019 р. № 5)

Рецензенти:

В. К. Гришук, доктор юридичних наук, професор,
член Вищої ради правосуддя;

В. О. Навроцький, доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України;

О. К. Марін, кандидат юридичних наук, доцент

Організаційно-правові основи запобігання тероризму:
О-64 підручник / Ю. О. Лісіцина, І. Р. Серкевич, Г. З. Яремко та ін.;
за заг. ред. В. В. Луцика. Львів: ЛьвДУВС, 2020. 432 с.

ISBN 978-617-511-306-6

Підготовлено відповідно до програми навчальної дисципліни «Організаційно-правові основи запобігання тероризму» в закладах вищої освіти. Відображено сучасний стан і перспективи розвитку запобігання тероризму в Україні.

Для курсантів, студентів, слухачів, аспірантів, ад'юнктів та викладачів вишів і факультетів юридичної спрямованості усіх форм навчання. Може бути корисним для працівників судових і правоохоронних органів (станом законодавства на 01 грудня 2019 року).

The textbook covers the main legal approaches and legislative aspects of counteraction to terrorist activity, the criminal legal and criminal procedural measures of combating terrorism, as well as criminological factors of occurrence of such a negative phenomenon, in particular, on the occupied territory of Ukraine. The possibility of counteracting the activities of terrorist organizations by means of criminal justice requires the coordination of actions of all law enforcement agencies.

УДК 343.326

© Броневицька О. М., Лісіцина Ю. О.,
Луцик В. В., Серкевич І. Р.,
Яремко Г. З. та ін., 2020

© Львівський державний університет
внутрішніх справ, 2020

ISBN 978-617-511-306-6

Львівський державний університет внутрішніх справ

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ЗАПОБІГАННЯ ТЕРОРИЗМУ

Підручник

Львів
2020